

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zametvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, dne 24. junija 1938.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadrúžna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Dr. I. S.:

Slovaško vprašanje in Slovenci

Vprašanja se je mogoče lotiti le deloma, namreč izključno le s stališča pojasnjevalne polemike s tistimi trditvami, ki so jih napravili med nami že drugi. Vzrokov teh mej ni potrebno izrečno oznamenovati; vsakdo jih že ve.

Prvo je to-le spoznanje: Kadar koli se pri nas poprimejo tradicionalna glasila »javnega mnenja« poljubnega vprašanja izven naših mej, zastaviš lahko glavo, da tega vprašanja ne bodo obravnavala z voljo, da ga rešijo v obroču lastnega nazora, temveč tako, da poiščejo v obravnavanem vprašanju zavetja za dokazovanje pravilnosti lastnega ravnanja doma. Natanko tako se je zgodilo tudi to pot glede Slovakov.

Ko so tedaj Slovaki trenutno jabolko spora med dvema taboroma pri nas, tako da niti eden niti drugi ni odgovoril na vprašanje, kakšno mišljenje naj imamo Slovenci glede slovaškega vprašanja, se ponudimo mi za izvršitev tega poskusa; za izvršitev tega poskusa v mejah, potegnjenih zgoraj.

V aktualnosti slovaškega vprašanja se poudarja na eni strani pittsburska pogodba, na drugi strani dejstvo, da je bila češkoslovaška ustava sprejeta tudi z glasovi današnjih slovaških avtonomistov. Prvi pravijo, da je bila navedena pogodba izigrana prav s to ustavo, drugi trdijo, če ste glasovali za to ustavo, ste s tem priznali, da je ustava v skladu s pogodbo, najsi počiva na »državnem in narodnem edinstvu«.

Če naj presodimo, katera izmed obeh strani ima bolj prav, moramo vedeti predvsem, ali sta si oba razloga res nasprotna; ali se ne vozita dejansko drug mimo drugega. Kje je vir spoznanja ali vsaj primerjave? Poskusimo tukajle:

Pri nas je v opoziciji proti Belgradu že deset let vrsta politikov, ki so leta 1921. glasovali za vidovdansko ustavo, začetno zakriviteljico sploh vseh notranjepolitičnih vprašanj, kar jih pretresa našo domačo hišo. In zakaj, pravijo ti politiki, so se spreobrnili in se kesajo, da so glasovali za tako ustavo, ter v tem kesu že deset let vztrajajo v lačni opoziciji, medtem ko se drugi od časa do časa

Zato, pravijo, ker so bili s prevaro pregovorjeni glasovati za ustavo, zato, ker so videli v besedilu ustave nekaj drugega, kot tisto, kar je v resnici nastalo. Mislimo, da nas ta naš zglede svari, da ne smemo zidati preveč na dejstvo, ki ga ne tajimo, da so slovaški avtonomisti leta 1919. glasovali za današnje češkoslovaško ustavo.

Ali pa se to pravi, da mislimo, da nimajo slovaški avtonomisti prav, če se sklicujejo na pittsbursko pogodbo? Ne, reči hočemo, da imajo pravico dandanes biti drugega naziranja, najsi so leta 1919. glasovali za ustavo. Kajti če bi Slovaki le tedaj smeli zagovarjati, kolikor sledijo Hlinki, današnje svoje stališče, če ne bi bili glasovali za ustavo, potem smo v svojem stališču nasproti henleinovcem že pokopani: le-ti namreč čisto gotovo niso leta 1919. glasovali za češkoslovaško ustavo, torej bi imeli pri takem razlikovanju pravico, da podirajo republiko (kar nedvomno delajo). Prav tega naziranja pa nismo.

Zato se rajši sprizanjimo z misljo, da se češkoslovaška ustava mogoče ni izvajala povsem tako, kakor bi se bila lahko, da bi bili zanjo oddani glasovi slovaških avtonomistov še dandanes opravičeni. Da se ni izvajala vsaj nasproti Slovacom, ki jih je ustava sama razglasila za državni narod, in ne za narodno manjšino. To poudarja celo Hlinka sam. Razlika med njim in Hodžo bo samo ta, da vidi Hlinka dva državna naroda, Hodža pa le enega: češkoslovaškega. Prav ta razlika je nam zelo domača, obema sprtima, tudi zaradi Slovakov sprtima ljubljanskima dnevnikoma pa še bolj, že zato, ker danes na terišču domače politike prav v tem vprašanju ni med njima prav nobene razlike. Tudi to nam je domače, kako se je izvajala naša, na sebi nesprejemljiva vidovdanska ustava. Saj

smo pičel mesec dni po uveljavljenju ustave dobili »obznanje«, ki je uvedla smrtno kazen za politične delikte, najsi je ustava izrečno prepovedala smrtne kazni za politične delikte. Naj bo samo ta zglede naveden.

Iz teh izvajanj bi sledilo, da sklicevanje na pittsbursko pogodbo in na češkoslovaško ustavo, oziroma na glasovanje za njo, ni opiranje na nasprotno razloge, temveč na razloge, ki gredo drug mimo drugega. Če ima Hlinka po našem prav, da vidi v Slovaki samosvoj državni narod (s čimer nikakor še ne ruši osnov današnje češkoslovaške republike, kakor bi to nekateri radi prepričevali), pa nima prav, če je res, da se sklicuje na pittsbursko pogodbo v nasprotju z besedilom sprejete ustave. Kajti v češkoslovaški ustavi ravno ni dekretiran češkoslovaški narod, temveč so ustvarjeni samo državljani češkoslovaške republike. S pravnimi in političnimi predpisi se nikjer ne ustvarjajo etnična urešičenja, najsi je res, da so politiki, ki bi to hoteli,

»Jutro« je poskusilo dokazati, da se je češkoslovaška ustava nasproti Slovakom izvajala demokratično, napredno in svobodoljubno. Naštelo je številke, navedlo je aritmetiko napredka, ki so ga Slovaki doživeli v 20 letih republike. Mislilo je, da se bodo Slovencem kar sline cedile, ko bodo zagledali te po verodostojnosti vsekakor neizpodbitne številke. In res so se morale vsem Slovencem pocediti sline, če so videli, koliko šol vseh vrst imajo danes Slovaki, koliko so jih pa imeli, oziroma bolj prav: koliko jih niso imeli pod Madžari, koliko novih šol imajo Slovaki, kako se je uredila zemljiška preosnova, kako je narasla industrija na Slovaškem, elektrifikacija, kako so se raztegnili kilometri železnic. Toda, pozabilo je isto »Jutro« na to, da se morajo Slovencem ob takih številkah in zgledeh pocediti sline zaradi tega, kar jih doma niso doživeli, ker so doma doživeli vprav nasprotne številke. Ko je tedaj »Jutro« ob navajanju števk na Slovaškem popisalo velikanski dvig civilizacije na Slovaškem (in pozabilo na popis morebitnega narodno-kulturnega dviga Slovakov) pa se pri tem sklicevalo na češkoslovaško ustavo, ki da sloni na načelu »državnega in narodnega edinstva« Čehoslovakov, je hkrati podalo dokument o tem,

Na to ni mislilo, kajti hotelo je prisiliti Slovence le do nevoščljivosti nasproti Slovakom in le do mišljenja, kaj hudiča Slovaki sploh še zahtevajo.

Toda dvig stvarne civilizacije kakega ozemlja vsaj za nas še ni vse. Zato damo Hlinki prav, če uveljavlja potrebo priznanja in dejanskega izvajanja vodila, da so Slovaki sami zase tudi državni narod. Kajti s samo tega stvarnega stališča gledaje, so Slovaki pod Madžari zaostali prosvetno, gospodarsko in družbeno, kaj šele narodno, ker je bila na Ogrskem na oblasti reakcija, ker so vladale Ogrsko nazadnjaške sile, ki niso dosti manj kot Slovaški pritiskale tudi ljudi svoje krvi: madžarskega kmeta in delavca. Pri taki reakciji je po sebi umevno, da pritiska tujerodne narodnosti, toda ne samo zaradi tujega jezika in rodu, ne zaradi tega, ker ne govori jezika kmeta in delavca, ki so po jeziku enaki vladajoči kasti, temveč zaradi tega, ker se z zlomom narodnostnega odpora in z uničenjem tuje narodnosti odstrani glavna ovira za gospodarsko in družbeno zasuščenje tujerodne narodnosti. V češkoslovaški republiko si pa našli Slovaki v Čehih predvsem narodnega sorodnika, hkrati pa tudi gospodarsko, družbeno in prosvetno naprednejšega upravljalca, bolj naprednega na vseh teriških javnega utripa, kakor pa so bili Slovaki sami. Zapeljivost narodne sorodnosti med Čehi in Slovaki pa je bila vzrok —

— da se je pod obličico državne, toda ene narodnosti stvarno napravila podstava za narodno prienačevanje med Čehi in Slovaki, podstava, ki

bi na mah zgubila vsako sumljivost, kakor hitro bi si nova republika dala ime, smisel in vsebino republike Čehov in Slovakov, in ne po ovinku imena »češkoslovaška republika« smisla in vsebine »republike Čehoslovakov«. Zato pa so — to pač stoji — Čehi rešili vzorno svojo nalogo kot gospodarsko, družbeno in prosvetno naprednejši činitelj pri civilizacijskih nalogah upravljanja slovaškega ozemlja.

V vprašanju ureditve vprašanja državnosti obeh narodov, ki sta nosilca republike, stojimo torej na stališču, da je nemogoče odrekati Hlinki in njegovim pripadnikom pravico, da se borijo za dejansko uveljavljanje Slovakov kot državnega naroda, mislimo pa tudi, da je zelo nedostojno, očitati ali pripisovati za rade tega hlinkovcem madžarsko ali poljsko orientacijo. Pri tem mišljenju nas danes nič ne ovira dejstvo, da Hlinka po številu pripadnikov nikakor ne predstavlja med Slovaki vsaj približno tistega prevladujočega pomena politične struje, kakor ga je predstavljala pri nas SLS, ko je stala na slovenskih tleh. To dejstvo nas samo poučuje, da bi tudi pri nas ne bila SLS tako prevladujoča, če bi bili Slovenci pod režimom gesla »državnega in narodnega edinstva« na svojih tleh doživeli podobne številke napredka kakor Slovaki. Poučuje nas, da bi s tako ustavo, kakršno ima republika, ki bi jo pa izvajali v celi državi Slovenci kot najnaprednejši narod v državi, pri nas nikoli ne nastopila današnja notranje-politična vprašanja, kakor nastopajo sedaj. Morebiti nastalo srbsko vprašanje v takem primeru bi ne bilo notranje politično, temveč kvečemu socialno in gospodarsko vprašanje.

bilo bi vprašanje, ki bi ga lahko reševali Srbi sami, držeci se morebiti zglede Slovence.

Ali to priznanje upravičenosti borbe Hlinke nas nikakor ne zavaja v zmoto, da bi odobravali načina njegove borbe ali da bi celo prisegali na celotno njegovo politično smer.

Kljub temu, da se nikoli ne sme reči, da bi ta ali drugačni trenutek ne bil primeren za uveljavljanje naprednih narodnostnih prizadevanj, je pa čisto gotovo, da Hlinka očitno in zlasti če je res, kar je poročal »Slovenec«, ni v prvi vrsti za priboritev slovaške suverenosti na tleh skupne republike, temveč za premoč svoje stranke in njenih nazadnjaških zahtev v gospodarskem, družbenem in prosvetnem oziru. Hlinka ni skrival, da ne želi Slovaške, v kateri bi smelo biti vsako prepričanje svobodno, da tudi ne želi Slovaške, ki bi bila socialno pravična, namreč v resnici socialno pravična, naj si se je o teh vprašanjih izražal zavito in nejasno. Dovolj nam je, da je o nekih smereh med Slovaki govoril natančno v tistem jeziku, in s tistimi določitvami, s katerimi se v drugih državah ta čas pritiskajo kmečke in delavske množice ob tla. Na to pot pa Hlinki ne more slediti noben socialno in demokratično misleč Slovenec. Taka pot bi bila ista zmeta, kakor če bi kak Slovenec — baje se tudi to dogaja — odobroval Henleinovo politiko, nasedajoč v idezu, da je to borba narodne manjšine, kar v določenem primeru gotovo ni res. In prav v zvezi s tem nas svari to, da sega Hlinka po zaveznikih te vrste, po zaveznikih, ki izrabljajo demokratičnost češkoslovaških razmer za usmrteitev demokracije na istih tleh s pomočjo nacionalnega socializma in vsega, kar ga predstavlja. Za vsakega razboritega cpazovalca delovanja Henleina namreč to delovanje ni politika borbe narodna manjšine, temveč politika, ki naj najprej izsili od republike spremembo zunanje politike zaveznitva s Francijo in Svetovsko zvezo,

In Hlinka si bo najbrž še pošteno umival svoje roke, če se bo samo dal podpirati od henleinovcev.

Po vsem tem smemo reči, da morejo imeti Slovaki vse simpatije Slovencev na svoji strani do-

Naše državne finance

(Konec.)

O dohodkih v skupini neposrednih državnih davkov moremo zaradi pomanjkanja prostora navesti le podatke za prvo preračunsko leto 1929-30, ko je stopil novi zakon o neposrednih davkih v veljavo (1. januarja 1929), ter za zadnje dve leti.

	1929-1930	1937-1938	1938-1939
	milijonov dinarjev		
Zemljiški davek	823,7	460,0	460,0
Davek od stavb	247,1	280,0	350,0
Pridobnina	382,8	510,0	525,0
Rentnina	56,9	40,0	45,0
Družbeni davek	124,0	190,0	250,0
Uslužbenski davek	320,0	352,0	270,0
Obresti	41,0	20,0	24,0
Samski davek	—	2,0	5,0
Davek na posl. promet	145,3	760,0	845,0
Vojni davek	2,3	7,0	7,5
Lzr. prisp. k usl. davku	—	78,0	60,0
Dolgovani davki	249,3	100,0	100,0
Vsi neposr. davki skupaj	2592,5	2479,0	2699,5

Številke za zadnji dve preračunski leti so iz državnih preračunov — zato so zaokrožene — za prvo leto pa iz računskega zaključka. Statistika izkazuje davek na poslovni promet kot neposredni davek, da si je po svoji naravi prav za prav posreden. Prvo leto novega davčnega zakona je bilo gospodarsko ugodno, zato so tudi dohodki neposrednih davkov bili znatni. Že v letu 1930. pa so zaradi davčnih olajšav in še iz drugih razlogov začeli donosi padati pri skoraj vseh vrstah davkov; narastel je le donos uslužbenskega davka. Izpad se je v naslednjih letih zamašil z zvišanjem posameznih davčnih stopenj in poostrenim izterjevanjem davkov. Leto 1936-37 je prineslo zvišanje skoraj pri vseh vrstah davkov, z izjemo rentnine, ki se je znižala od 53,34 na 44,6 mil. din. Medtem ko je l. 1929-30. dajal zemljiški davek še eno tretjino vseh neposrednih davkov, je poslej stopil na njegovo mesto davek na poslovni promet, ki tvori od leta 1934. dalje sploh največjo postavko med dohodki.

Drugo veliko skupino državnih dohodkov tvorijo užitnine (potrošnine), pristojbine in carine, katerih donos se v dobi od l. 1929. do 1938-39. ni znatno spremenil. Velik upad izkazujejo le carine v letih 1932-1934, ko so se znižale od 1.053,7 mil. na 694,3 mil., oz. 635,3 mil. din in od tedaj le počasi naraščajo. Slika za leto 1929-30 in 1937-38 je naslednja:

	1929-1930	1937-1938	1938-1939
	milijonov dinarjev		
Užitnine	941,5	857,5	922,5
Pristojbine	1.221,7	1.119,0	1.250,0
Carine	1.530,0	868,56	989,0

Prvi dve postavki ne izkazujejo znatnih sprememb, kljub zvišanju starih in uvedbi raznih novih pristojbin, kakor n. pr. šolnin. Carinski dohodki so se znižali zaradi nazadovanja zunanje trgovine in če se zadnja leta nekoliko zvišujejo, je to nasledek vnovičnega oživljanja trgovine, še bolj pa zvišanja carinskega ažijskega. Med dohodki pristojbin so izkazane tudi tako imenovane voznine železnic.

Za davki tvorijo najvažnejšo postavko dohodki državnih monopolov, katerih slika je naslednja:

	1930-1931	1937-1938	1938-1939
	milijonov dinarjev		
Kosmati dohodki	2.325,3	1.981,3	2.069,66
Izdatki	545,84	308,7	328,6
Prebitok	1.779,46	1.672,6	1.741,04

Drugo veliko skupino tvorijo dohodki gospodarskih podjetij, med katerimi zavzemajo državne

železnice kot največje državno podjetje prvo mesto. Dohodki oz. izdatki slednjih so znašali oz. so preračunani na mil. din (brez ministrstva za promet):

	1930-1931	1937-1938	1938-1939
Dohodki	2.686,3	2.045,0	2.388,0
Izdatki	2.561,3	1.898,9	2.206,84
Prebitok	125,0	146,1	181,16

Med dohodki železnic ni obsežna že omejena voznina, ki je izkazana pri pristojbinah, med izdatki pa zopet niso vsebovani izdatki za prometno ministrstvo oz. oddelka za zidanje železnic. Ta je prideljen šele od l. 1931. ministrstvu za promet, medtem ko se je nahajal prej v ministrstvu za stavbe. Z donosi vozarine pristojbin, ki so znašale leta 1930-31 288,3 mil. din, zadnji dve leti so pa preračunane na 300 oz. 340 mil. din, niso bili kriti samo izdatki za nove železniške stavbe, ampak tudi primanjkljaji državnih železnic, kolikor so obstajali pred letom 1934.

Stalno najbolj pasivno podjetje je državna rečna plovba. Primanjkljaj je bil največji l. 1932-33., ko je znašal 40,89 mil. din. Za zadnji dve leti je preračunan na 7 in 6,84 mil. din.

Visoko aktivno pa je poštno ministrstvo, ki je do ustanovitve samostojnega ministrstva bilo izkazano v prometnem, še prej pa v stavbnem ministrstvu kot »poštna, brzojavna in telefonska služba«. Presežek pri pošti je znašal leta 1930-31. 106,5 mil., za leta 1937-38. in 1938-39. je pa preračunan na 150,1 oz. 183,6 mil. din. Najmanjša presežka sta bila v letih 1932-33 in 1936-37 s 97,07 oz. 94,06 mil. din. Tu pa ni upoštevana Poštna hranilnica, ki je prej enako bila pri stavbnem, a se od l. 1935. dalje nahaja pri finančnem ministrstvu.

Zraven Poštna hranilnica je zelo donosna tudi Državna hipotekarna banka, ki se tudi nahaja v ustroju finančnega ministrstva. Presežek Poštna hranilnice, ki je l. 1930-31. znašal 29,1 mil. in je leta 1931-32. padel na 19,1 mil., odtlej stalno narašča in je za leta 1937-38 in 1938-39 preračunan na 60,0 oz. 67,3 mil. din. Temu nasproti pa se presežek Državne hipotekarne banke z malimi izjemami stalno zmanjšuje, tako da je za leta 1937-38. in 1938-39. preračunan na 40,1 oz. 26,0 mil. din, medtem ko je l. 1930-31. znašal 47,5 mil. din.

Večjo skupino dohodkov med državnimi podjetji tvorijo še gozdovi in rudniki. Dohodki ministrstva skupaj z gozdovi so znašali leta 1930-31. 134,04 mil., presežek pa 29,37 mil. din. Za l. 1937-38 in 1938-39. je presežek preračunan na 25,5 oz. 25,55 mil. din. Računski zaključek oz. preračun rudnikov in gozdov pa izkazuje za ista leta pri dohodkih 397,55, 289,06 in 438,04 po odbitku izdatkov presežke 51,3, 89,8 in 96,9 mil. din.

S tem smo podali sliko naših državnih financ v zadnjih letih le v zelo grobih obrisih. Kdor je zasledoval naše gospodarske razprave, se bo lahko znašel tudi v teh skopih številkah. Spuščanje v kritiko posameznih postavk bi naredilo sestavek preobširen. Ni pa mogoče molče mimo ugotovite, da se sestavljajo preračuni in računski zaključki skoraj vsako leto po drugih načelih. Posamezni oddelki in podjetja romajo od ministrstva do ministrstva, s katerim nimajo nobene stvarne zveze, kakor je to na primer pri pošti in poštni hranilnici. Tudi se izkazujejo razni dohodki in izdatki pod različnimi naslovi. Zakaj to? Ali je kdo med slovenskimi narodnimi poslanci, ki se resno briga za sestavo in vsebino računskih zaključkov in preračunov? Doselej nam še nihče ni povedal ali kaj napisal o tem.

Najboljši šivalni stroji in kolesa

ADLER

po izredno nizkih cenah pri tvrdki

Josip Petelinc, Ljubljana
za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Večletno jamstvo!

Pouk v umetnem vezanju brezplačen!

bilo v tem, da smo, kakor zmeraj, tudi to pot pokazali na pravi vzrok haloške revščine. Ta pravi vzrok pa je v nacionalnem centralizmu, ki nam jemlje in deli z neenako mero. Namesto da bi »Proboj« samo vzdihoval nad res sramotnimi mezdami, naj bi rajši zavzel stališče do dovolj razločno povedanega dejstva, da bi samo ljubljansko

in da bi tako dobilo več slovenskih ljudi kruha, kakor jih strada v Halozah.

Toda — pravična razdelitev javnih bremen in dohodkov, namreč finančna samouprava, je stvar, ki ni jugoslovenom všeč. Kajti ob njej bi si Slovenci opomogli. Zato tudi na taka vprašanja molče, pa se zvišajo okoli malot in postranskih reči.

Izvirni »Proboj«

»Proboj« je glede izvirnosti misli prav posebne nature. Ni čuda, ko pogreva že dvajset let eno in isto edinstveno puhlico, ki je bila pa že pred dvajsetimi leti obrabljena in preperela. In ker smo mi svoje dni dali nekemu zapisku naslov »Pohod je hud«, ga ponavlja sedaj seveda »Proboj«: »Slovenija je huda«. In ker smo pisali o zmedeni v njegovem sestavku, ki krivi našo kulturo za haloško revščino, govori o naši »časopisni zmedenosti«. Po tistem slavnem zgledu: »Saj ni les, ti si smlkov!« In h koncu se je maščeval za vse sitnosti s tem, da nas je on, veliki »Proboj«, označil za listič.

Kakor kdo more!

Naš jezik mu je v napoto

Tudi naša dosledna raba slovenskih besedi ga moti. Moti ga, če pišemo po slovensko ud ali člen in ne po tuje član. Moti ga gotovo tudi, ko pišemo po slovensko varen ali gotov namesto laškega siguren, ki je za nacionalce samo zato več vreden, ker ga rabijo Srbi, če tudi je na primer gotov ne samo slovenska, ampak tudi slovanska beseda. In »Proboj« bi hotel biti tudi duhovit, pa dela ponesrečene poskuse, češ, da bo poslej ločil med udi in člani. Menda jih bo ločil nekako tako, kakor se loči jugoslovenska istina od slovenske resnice. Jugoslovenska istina je na primer, da ljudje v Halozah stradajo zaradi samobitne slovenske kulture. Slovenska resnica pa je, da stradajo zaradi tega, ker nimajo najmanjše mogočnosti, da bi kaj zaslužili, te mogočnosti pa spet nimajo in ne morejo imeti, ker jim jo je nacionalni unitaristični centralizem vzel.

Darujte za tiskovni sklad „SLOVENIJE“

Za velikosrbstvo

»Proboj« bi seveda rad, da bi bil vsak boj Slovencev in Hrvatov za enakopravnost, to je za popolno finančno samoupravo, brez uspeha. V tem pogledu se zanaša na Srbe, da ne bodo dali kar tako zlepa blagajne iz rok, ki jo že »enkrat drže«. Sicer pa Slovenci in Hrvatje nimajo pri stvari prav nič besede, kakor misli vsaj »Proboj«:

Že zaradi tega je plemenski pokret v Jugoslaviji zapisan pogin, kajti naposled je nastala Jugoslavija vendar v prvi vrsti po zaslugi slavne srbske vojske in Srbijanci niso ljudje, ki bi spustili nekaj iz rok, kar enkrat drže. Preprosti Srbijanci so izvojevali današnjo Jugoslavijo, oni so se živeli v njo in jo imajo za svojo...

»Proboj« likvidira Slovence in Hrvatce

Sicer pa »Proboj« že danes vidi, da je plemenskega gibanja med Slovenci in Hrvatci kraj:

Da je plemenski pokret tudi med Hrvatci in Slovenci obsojen na smrt, to vidimo že danes. Vse ono, kar se priznava k plemenskemu separatizmu med nami,

Nacionalščine

»Proboj« ima izjemoma kedaj prav, če misli, da bi nam bilo težko brez listov njegove vrste. Kajti če bi jih ne bilo, težko če bi nam bilo mogoče tako drastično prikazovati vso protislovenskost jugoslovenarstva, ki stoji v isti ravni z njihovim miselnim uboštvo in njihovo akulturnostjo. Tako nam je tudi »Proboj« vsakotodenski živi zgled, kako je jugoslovenstvo pogubno za nas. Sicer pa, namesto besed rajši nekaj zgledov.

Majhno poglavje o veliki zmede

V predzadnji številki smo predstavili slovenskemu bralcu neki »Probojev« sestavek »Naša kultura«. Podali smo njegovo vsebino, ki dela zvezo med našo, namreč slovensko kulturo in revščino slovenskega človeka v Halozah. Oznamenovali smo to kot zmedo, in moramo reči, da milejšega izraza za tako trditve res ni, če naj bi ne hoteli lagati. Da »Proboju« ta očitek zmede ni všeč, to

tlej, dokler vodijo svojo borbo za lastno suverenost z demokratičnimi sredstvi, v mejah koristi republike, ki jo imajo v rokah, če le hočejo, in če jim gre za napredek slovaškega naroda, oziroma za svobodo vsakogar med Slovaki. Pri vseh drugih namerah Slovenci ne moremo slovaškim avtonomističnim voditeljem v ničemer slediti.

razumemo. Ni pa mogel na to najti boljšega odgovora, kakor je tale:

Kaj smo mi napisali v tem članku? Orisali smo bedno življenje, ki ga preživlja naš človek v Halozah. Rekli smo, da je glavni pridelek, ki se da v teh krajih vuovčiti, vino. Tega je pa premalo, da bi se lahko krile potrebe vsega leta. Zato da živi precej ljudi od menda same božje volje. Nadalje smo omenili, da obstaja na Krškem polju podjetje, ki je edino v tem kraju. Da to podjetje plačuje delavce po 1 din na uro, mlajše pa celo po 0,50 para! Da se ljudje zaradi pomanjkanja tepejo tudi za taka mesta, samo da nekaj zaslužijo. Nismo pa mogli in tudi ne moremo navesti gospodarja, ki to ubogo rajo zaposluje in izkorišča. Na podlagi te tlačanske dneve in z ozirom na to, ker je gospodar Slovenec, smo dali članku naslov »Naša kultura«.

Torej je slovenska kultura vendarle kriva, če naš človek v Halozah tako slabo živi! Kriva pa je zato, ker neki podjetnik na Krškem polju delavce slabo plačuje. Ne bomo ugibali, kdo je tisti podjetnik. Če le ni kak edinstven jugosloven, čemu bi sicer »Proboj« tako obzirno skrival njegovo ime? Pa če bi tudi bil Slovenec — za grehe posameznikov seveda celota ne odgovarja, dokler se ne isti z njimi in jih pokriva ali celo zagovarja. Sicer je pa »Proboj« v svoji zmešnjeni popolnoma pozabil na bistvo našega odgovora. To bistvo je

Slovinci, je ali že okostenelo zaradi starosti, ali navno in neizkušeno, ker zaradi svoje mladosti pač nima pojma, kako se je godilo nam Slovincem pred letom 1918...

To se pravi z drugimi besedami, med nacionalci so sami skušeni možje brez hib starosti in mladosti. Nekaj časa so se nacionalci sicer delali, ko da bi vsa mladina drvela za njimi. Pa se je pokazalo, da je nacionalcev med njimi najmanj, mnogo manj, kakor med starimi konjunkturisti. Dokler so mislili, da jim mladina kima, je bila ta seveda na pravi poti, idealna, pa vendar trezno gledajoča jugoslovensko dogajanje. Zdaj je pa samo še brez »pojmov«.

Ki so krivi, niso krivi

»Proboj« je bral naš sestavek o nemčurstvu. Razumel seveda ni ne njegovih osnov ne njegovih namer in namenov. Če nacionalcu ne pokažeš s kolom, kam meriš, ne vidi nič. Sestavek je kazal na to, kako se je pod 20 letno nacionalno-unitaristično vlado nad Slovenijo vgnezdilo nemčurstvo med nami, ki mu je slovenska narodna vlada v tisti kratki dobi svoje oblasti že prav močno pristigla peruti. »Proboj« seveda postavlja celo stvar na glavo, pa besedari:

Najprej ono o »slovenski narodni vladi«, ki je baje zajejala širjenje nemčurstva potom vzgoje. Članekar

očitno ne ve, kako se še danes ob naši severni meji in na kočevskem ozemlju »izdelujejo« nemški otroci, koliko otrok vsaj slovenskih mater oziroma očetov, če ne tudi slovenskih staršev pregnetejo prosvetni in verski predstavniki nemštva v nemčurje, da zaničujejo potem svojo lastno kri, svoj lastni rod — vse to po 20 letih naše narodne svobode. Kar pa se tiče ponemčevanja po gospodarskem in socialnem pritisku, smo vsaj v nekih krajih prav na istem, kot smo bili pred 30 leti. Članekar naj bi vprašal male naše ljudi na Kočevskem, pa bi se lahko prepričal, kako še danes trpi vsak naš človek, ki se noče odreči svoji narodni pripadnosti...

O vseh teh stvarih smo mi že večkrat, obširno in z dokazi podprto pisali. Toda pač, nekaj je le izvirnega pri tej probojevščini. Domneva namreč, ko da bi bili mi Slovenci krivi, če se v 30 letih niti v narodnem pogledu ni nobena stvar obrnila na boljše. Zdi se nam, da mora biti celo za nacionalno pamet »Probojev« bralcev malo huda preskušnja, valiti odgovornost na Slovence za nekaj, glede česar niso imeli in po prizadevanju in delu unitaristov tudi niso mogli in smeli imeti nobene besede. Ko je vendar revščina, zlasti v obmejnih krajih, in zaradi te revščine zmanjšani narodni odpor slovenskega ljudstva najbolj neposreden in viden nasledek centralističnega unitarizma in z njim zvezanih velikanskih dajatev do treh četrtin milijarde na leto.

Opazovalec

Prešernova rojstna hiša

V Vrbi že zidajo novo hišo za »Ribičeve«, ki bodo prepustili zanjo Prešernovo rojstno hišo, ki bo preurejena tako, kot je bila ob času rojstva Franceta Prešerna. Pri novi hiši je klet že narejena, stavba bo pa v teku poletja gotova. Za zidanje nove hiše bo približno zadostoval denar, ki je bil do sedaj nabran in ki ga je zbrala po večini slovenska šolska mladina, tako da bo ohranjen Prešernov dom. Ni pa še dovolj denarja za preureditev Prešernove rojstne hiše same. Doslej so kapali skoraj sami dinarji, večjih darovalcev je bilo malo zunaj Trboveljske premogokopne družbe, ki je poklonila 10.000 dinarjev. Manjka še kakih 30 tisoč dinarjev za preureditev stare »Ribičeve« hiše. Naj bi predvsem premožni ljudje, bogati trgovci in podjetniki segli v zepe ter darovali večje zneske, da bo pokrit primanjkljaj. Darove sprejemata »Nova založba« in »Tiskovna zadruga« v Ljubljani. Mogoče je tudi po pošti nakužovati prispevke za Prešernovo rojstno hišo navedenima knjižarnama s pripombo, da je prispevek namenjen za rojstno hišo dr. Fr. Prešerna.

Prava beseda

Akademsko glasilo za univerzna in javna vprašanja »1551«, ki izhaja v Ljubljani in je naslov njegovega uredništva in uprave: »1551, akad. glasilo, Ljubljana, univerza«, je priobčilo v zadnji številki z dne 17. 6. t. l. sestavek »Mladim tovarišem, ki prihajajo«, v katerem so tudi tile odstavki, ki so vredni, da jih ponatisnemo, ker so dokaz, da čista slovenska misel živi med akademsko mladino. Glase se:

Mi pa hočemo živeti, hočemo, da Slovenci nekoč doživijo čas, ko bodo zavestno zaživeli kot Slovenci, enakovredni v zboru vseh nepreštetih narodov na svetu in prispevajoč z njimi svoj enakovredni delež pri stavbi vesoljne človeške kulture.

V to trdno verujemo kot v nobeno drugo stvar na svetu in temu je posvečena slednja naša misel. Delo in boj za uresničenje tega smotra je smisel našega rodu.

Ko vas, mladi tovariši, pričakujemo, vas ne moremo zagotoviti, da boste živeli razposajeno in brezskrbno življenje heidelberškega študenta, kot so ga preživeli še nekatere mlajše akademske generacije. Pa saj sami tega ne pričakujete. Današnji čas je resen in težak, za nas Slovence dvakrat težak. Ko vas bomo jeseni sprejemali kot svoje nove tovariše na univerzi in si vas želeli za svoje sodelavce, ne bi smeli mimo tega za Slovence najvažnejšega vprašanja, na katero smo vas na kratko opozorili. Preden stopite na univerzo, se boste morda sami vprašali, čemu boste na univerzi in kaj vam bodo univerzna leta dala. Po vsem, kar smo vam povedali, vam bo morda precej jasno, da imamo v tem času slovenski izobraženci velike dolžnosti do svojega naroda in da vaš študij na univerzi ne bo zgolj osebna zadeva vsakega posameznika izmed vas. In vseh nas je, da si spet pridobimo zaupanje slovenskega ljudstva, da mu dvignemo vero vase in odvrnemo pogled od tujih središč spet v to zemljo, ki mora postati središče in izhodišče vseh naših prizadevanj.

Gospodarska stiska

Naši gospodarski statistiki so napovedali že pred dobrim letom, da kažejo številke, da se bo v kratkem spet pojavila gospodarska stiska, ker bo konjunktorni polet zadnjih let opešal. Val še ne docela premagane preteklo gospodarske stiske je našo državo zajel občutno v letu 1932. Ako za to leto vzamemo kot podlago število 100, potem nam

pregled zaposlencev v zadnjih letih pokaže sledečo sliko:

1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
115	111	100	95	99	105	115	130

Po statističnih podatkih so skoraj vse industrije v letu 1937. pokazale v naši državi precejšen prirastek zaposlencev proti l. 1932. (z izjemo predvsem denarnih in zavarovalnih zavodov). V Sloveniji je bil prirastek procentualno manjši kot v vsej državi, vendar pa proti letu 1932. še vedno znaten. Zdi se, da je konjunktura prekoračila svoj višek v letu 1937. Po računih statistikov in če se upoštevava, da so redni konjunktorni valovi, opazovani po ureditvi številčnih podatkov o zaposlitvi, trajali običajno sedem let, bi po dobi vzgona v dobi štirih in pol leta sledila doba nazadovanja, ki naj bi trajala dve in pol leta.

V dobi vzgona je bila opaziti, da se je zaposlitev povečevala v tistih industrijah, ki so mnogo odvisne od politične konjunktуре. Od decembra 1937 konjunktura zopet peša, izvemši v deželah, ki so pretežno poljedelske. Ker je Slovenija v naši državi še najbolj industrijsko razvita pokrajina, bo doba nazadovanja seveda najbolj nas prizadela.

»Trgovski list« že poroča o zastoji produkcije, ki ga je predvsem opaziti v naši tekstilni industriji in to v prvi vrsti v Mariboru. Potreba po blagu je manjša, zaloge se kopičijo, naročila pa prihajajo v zelo majhnem številu. Nekateri obrati že omejujejo število delovnih ur, medtem ko so drugi prisiljeni, izdelovati cenejše blago, ker je povpraševanje po boljšem že dokaj ponehalo, kar je dokaz pojemanja kupne moči prebivalstva. Pojemanje naročil je ugotoviti tudi v konfekciji.

V zamejstvu je že opaziti popušcanje cen, pojav, ki se bo pri nas mogel opaziti šele konec leta ali komaj drugo leto. Na svetovnem trgu se je pojavilo prvič po letu 1929-30 odkrito nesorazmerje med proizvodnjo in porabo. Nabavne zaloge bo mogoče zmanjšati le s skrčenjem proizvodnje, to se pravi, da je pričakovati odpustov delavcev. To bo imelo za nasledek naglo nazadovanje kupne moči prebivalstva. Razvoj cen na svetovnem trgu je zato zelo negotov. Vendar računa list s tem, da so pogoji za razvoj gospodarstva in gibanje cen povoljniji kot leta 1929. in da so danes blagovna tržišča bolje organizirana kot pred devetimi leti in da se more danes ponudba hitreje prilagoditi pojemajočemu povpraševanju kot pred leti, ko je bila nadprodukcija dolgotrajnejša. List svetuje gospodarstvenikom skrajno previdnost, vendar pa svari pred bojaznijo, ki ni upravičena, dokler se morejo napeti vse sile, da se vzdrži gospodarstvo nad vodo.

Goljufija

V »Edinosti« beremo:

Na Gorenjskem smo iztaknili v nekih gostilnah »eviček«, ki ga je vsem dobavila ista tvrdka. Velepjetje je dokazalo, da je dobilo to vino — nekoliko vagonov — z neke železniške postaje na Štajerskem. Torej nekak »štajerski eviček«? Kaj še! Vino je bilo poslano iz Banata na Štajersko. Blago so »pretovorili« na isti štajerski železniški postaji ter ga poslali naprej — kratko in malo z novimi tovernimi listi. Temu pravijo »reekspedicija«. Tako delajo brezvestni prekanjenci in špekulanti. V naše največje potrebe in koristne kraje prihajajo vinske pošiljke — lahko s postaj Ormož, Moškanjci, Ptuj i. dr. — z napovedjo, da je to »ljutomerec« ali »haločan« itd., pa je nekaj čisto drugega. Celotno vinarske ali kletarske zadruge so se hudo spozabile. Bog jim greh

odpusti! Mi jim tega ne moremo odpustiti, ker je prevelik in prehud.

Nekje v Dravski dolini so nam postregli z »ljutomerskim črnim burgundcem«, pa je bila dalmatinska črnina, povrh že precej cikasta.

Že drugod smo opozarjali in je treba še vedno opozarjati:

Lepa imena: renski rizling, moslavec, muškati, traminec, viški opolo i. dr. kaj radi zlorabljajo. Marsikateri »ljutomerec« je bog ve odkod. Prav tako »pekričan«. Vino iz »Gadove peči« ponujajo v količinah, kot da bi prihajalo iz — neznanega »Gadovega pogorja«. Bizeljčan in sromeljčan posojata svoje pravo ime pritepecem in prišlekem iz devete dežele. Zavrčan je čisto le mešanica raznih zavrčkov. Cviček — pobarvano belo vino bog si ga vеди odkod.

Mislimo, če kje in kedaj, v teh in takih primerih bi morala poseči vmes oblast z vsemi sredstvi in z vso odločnostjo. Prvič že zategadelj, ker gre za navadno goljufijo požitnika, ki ne dobi blaga, kakršnega je zahteval in plačal. Drugič je pa s tem prikrajšan in oškodovan naš slovenski vinogradnik, ki že tako živi slabše, kakor kak vzvodni kuli. Oškodovan je na dva načina: po eni strani ne more spraviti svojega blaga med ljudi, ki jih dobesedno preplavljajo s tujim pridelkom, po drugi pa ti slabi in izkvarjeni tuji pridelki pod domačim imenom begajo odjemalca, da misli, da gre res za domače blago. Ker pa vidi in čuti, da je to blago malo prida, vali krivdo po krivici na domačega pridelovalca, ki tako zgublja zaupanje in z njim trg.

Našim prijateljem!

Naš tednik »Slovenija« je treba razširiti kar največ mogoče. Prepričani smo, da to žele ne le naši dosedanji naročniki, ampak vsi prepričani Slovenci. Zato prosimo vse naše naročnike in prijatelje, da naj nam pridobivajo novih naročnikov. To zato, da list stvarno podpro in pa da se slovenska misel čimbolj razširi. Našemu tedniku je treba že zaradi kritja stroškov, ki so veliki, novih plačujočih naročnikov, da ne omagamo.

Naslove novih naročnikov naj pošiljajo naši prijatelji na naslov: UPRAVA TEDNIKA »SLOVENIJA«, LJUBLJANA, TYRŠEVA CESTA 17.

Uprava tednika »Slovenija«

V znamenju jugoslovenstva

V vsej državi je 180 srednjih šol, tako beremo v »Glasilu za univerzna in javna vprašanja 1551«. Od teh jih odpade na Slovenijo 13.

Udeležba Slovenije pri državnih srednjih šolah znaša torej samo 7.2%. Je torej celo manjša, kakor odstotek prebivalstva. Že celo pa je več kot petkrat manjša, kakor znašajo naše javne dajatve, namreč okoli 18%.

K temu je treba še prišteti, da so še te naše srednje šole, kar jih imamo, najslabše preskrbljene z učnim osebjem. Stalne so pritožbe ravnateljev in profesorjev na srednjih šolah, da so preobremenjeni, da se pouk ob taki preobremenjenosti ne more z uspehom vršiti.

Človek bi mislil, da se bo temu odpomoglo na edino pravilni način, da se namreč odprejo novi razredi in nastavijo novi profesorji, torej tako, kakor se to dela povsod na svetu in kakor se dela tudi v naši državi.

Ali ste poravnali naročnino?

Dovolil je namreč, da lahko brezposelni kandidatje po šest ur na teden zastoj poučujejo. Šele če bi bilo dela za več kakor šest ur na teden, se jim lahko te ure nagrade. — Lahko, to se pravi, ni da bi se morale, to se pravi, le v tistem preklicanem okviru »preračunskih mogočnosti«.

Vabilo našim bralcem

Vse naše prijatelje in bralce vabimo, da upoštevajo v prvi vrsti trgovine in podjetja, ki oglašajo v našem listu.

Opozarjamo pri tem, da sprejemamo oglase samo od domačih podjetij.

Iz štirimilijardnega posojila se bo samo v Belgradu postavilo za 20 milijonov novih šolskih stavb.

Pridobivajte nove naročnike!

Jugosloveni za JRZ

»Proboj«, naslednik »Pohoda« in torej glasilo stajljavske Narodne odbrane, se čedalje bolj približuje JRZ,

V zadnji številki našega lista smo ugotovili, da se ustanavlja Mladina JRZ v naši banovini, iz zadnjih poročil »Slovenca« pa posnemamo, s kakšnim navdušenjem je n. pr. Mladina JRZ v Ljubljani sprejemala te dni predstavnik jugoslovenske unitaristične JRZ na ljubljanskem kolodvoru in kako navdušeno jim je izražala svojo ljubezen ter obljubljala zvestobo. Komu? Ne osebam, pač pa ideji, ki jo predstavljajo te osebe, ideji, za katero se te osebe po svojih lastnih izjavah dosledno bore in žrtvujejo. In ta ideja je jugoslovenska unitaristična ideja, ki odklanja trojstvo narodov ter priznava samo enoten jugoslovenski narod, ideja, po kateri smo Srbi, Hrvati in Slovenci le deli tega jugoslovenskega naroda. In tako ni več nevarnosti, da bi se ponavljali dogodki iz nedavne preteklosti, jugoslovenska državna zastava je postala pretežni večinu Slovencev simbol, okoli katerega se moramo strniti, če si hočemo zagotoviti ne morda »slovensko samobitnost«, pač pa svoj slovenski jezik tudi za bodočnost.

In ker je »Proboj« nacionalen in mu zagadatelj ni tako natanko, če je resnica taka ali pa še lepša, opisuje hrvaške razmere še kot mnogo slabše od naših. Dr. Maček je zgubil že do malega vse zaupanje Hrvatov, to pa zagadatelj, ker je zbrala JRZ pod svojo zastavo hrvaške nacionaliste. Koliko je teh, »Proboj« sicer ni povedal, gotovo pa je njih število velikansko. Sicer pa berimo rajši v istem »Proboju«, če ne bo spričo čudovitosti teh trditvev kdo še mislil, da zbijamo šale, in mi bi mu tega še zameriti ne smeli. Takole namreč »umuje« »Proboj« v isti številki:

»Na Hrvaškem je položaj hrvaških separatistov še slabši. JRZ ustanavlja vedno nove postojanke, in gotovo ne bo nihče zanikal, da se združujejo vsaj na Hrvaškem pod okriljem JRZ resnični jugoslovenski nacionalisti. Dr. Maček sicer še vedno vedri in oblači kot tajinstveni »predsednik«, ki daje avdiencie in intervjuje, pa se očitno že sam zaveda, da so najlepši časi že za njim. Se pač ne da leta in leta molčati, seljaku pa dajati samo hrvaške svetnike, mučenike in zastave. Življenje zahteva stvarnosti, ki je pa dr. Maček dati ne more, ker sam stvarnosti ne pozna. In tako razpada »hrvaški narodni pokret« sam v sebi in sam iz sebe. Kdor čita glasila hrvaškega narodnega pokreta in raznih struj, ki se pojavljajo iz njega, ta ne potrebuje še nadaljnjih dokazil slabosti dr. Mačka in njegove vojske. Ker pa ima dr. Maček tudi med Slovenci mnogo pripadnikov, ne kot oseba, marveč kot nosilec separatistične misli, vpliva njegovo nevzdržno propadanje tudi

na te slovenske somišljenike in njih število se stalno krči...«

Dr. Maček res ne pozna stvarnosti. Zato pa jo poznajo tem bolj nacionalisti.

Mali zapiski

Prepovedani časopisi

Državno pravdnishstvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti:

1. št. 10 časopisa »Hrvatski glas«,
2. št. 4 časopisa »Književnik«,
3. št. 3 časopisa »Život«.

Vsi ti časopisi izhajajo v Zagrebu.

Za slovensko omiko

Jeseniški občinski odbor je pri seji z dne 9. 6. 1938 sklenil:

a) da ugovarja proti odpravi treh oddelkov na jeseniški ljudski šoli, ker se s tem ograža primeren in otrokom koristen pouk, ko prebivalstvo Jesenice neprestano narašča,

b) da ugovarja proti dejstvu, da se v ljudski šoli pri Sv. Križu že od 1. januarja do danes ne vrši noben pouk, ker je prosvetno ministrstvo nezakonito prezrlo predlog banske uprave za postavitev take učne moči, ki ustreza pogojem zakona,

c) da izraža željo in poudarja nujno potrebo, da odločaj o potrebah prosvete in o namestitvah učnih moči v Sloveniji pristojna prosvetna oblast v banovini.

Ta sklep je sprejel občinski odbor soglasno. Predmet se je sprožil zaradi vesti, da je banska uprava odredila za jeseniško ljudsko šolo ustavitve treh oddelkov, sklicujoč se na odredbo prosvetnega ministrstva, da v enem oddelku ne sme biti manj kot 45 učencev. Proti tej odločbi se je pritožil tudi krajevni šolski odbor.

Südmarka

V »Koroškem Slovincu« od 15. t. m. beremo:

Minulo soboto in nedeljo je zbirala Südmarka, sedaj združena v VDA, narodno organizacijo za nemštvo v zamejstvu. Uvodoma je pred časnikiarji minister dr. Hueber poudaril, da ostanejo Südmarki cilji tudi v bodoče nespremenjeni in da bo VDA v Vzhodni marki ščitila nemško narodnost tostran in onstran državnih meja...

Kakor je znano vsaj vsakemu izmed tistih Slovencev, ki je slišal o Südmarki, je bil poglaviti njen namen nekdanj v Avstriji, ne toliko braniti nemštvo, ki nikjer ogroženo ni bilo, ampak z ustanavljanjem nemških šol v slovenskih krajih vabiti vanje otroke slovenskih staršev, zlasti odvisnih, in jih ponemčevati.

Razložno svarilo

Dopisnik angleškega lista »Times« je napisal debelo knjigo »Insanity Fair«, v kateri pravi h koncu svojim rojakom:

»Ko bo osvojena Španija in pod nemškim in italijanskim varuštvo, ko bo zgubljena Avstrija in Češko-Slovaška vazal ali podvržena, tedaj začne postajati položaj vašega francoskega zaveznika in vaš lastni zelo resen. Kolikor daleč morem videti, bote imeti tedaj, če se ne zgodi čudež, izbiro med porazom v vojni ali porazom brez vojne...«

Nacizem in Vatikan.

Te dni je izšla v Berlinu knjižica »Papeževa okolica«. Knjižica je zbirka sestavkov, ki so izšli lanskega novembra v nemškem nacionalno-socialističnem glasilu »Angriff«. List uvaja knjižico za bralce takole:

»Za narodni socializem je Vatikan večni nasprotnik, katerega spoznati je važneje, kakor katero koli drugo velesilo.«

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

V kratkem izide težko pričakovano delo vseuč. prof. dr. Franca Grivca

SLOVENSKI KNEZ KOCELJ

kot bibliofilska izdaja v 300 numeriranih izvodih

Delo, ki ima namen, da prikaže Slovincem najsvetlejšo dobo njihove politične samostojnosti, bo obsegalo 304 strani na najfinejšem Zandersovem antičnem papirju v dvobarbnem tisku (črno-rdeče) in bo razkošno opremljeno s 33 inicialkami in 29 večinoma polstranskimi vinjetami, ki so delo priznanega akad. slikarja Slavka Pengova. Poleg tega bo imela knjiga 12 prilog na papirju za umetni tisk in 1 dvostranski zemljevid, ki prikazuje politično razdelitev slovenskega ozemlja v 9. stoletju. Vezana bo v celo usnje, prav tako po načrtu akad. slikarja Slavka Pengova. Subskribenti, ki se priklase DO KONCA JUNA t. l. dobijo bibliofilsko izdajo te knjige za **din 240[—]** — prodajna cena pa bo znašala din 300[—]. Pripominjamo, da pri numerirani bibliofilski izdaji naročniki naših knjižnih zbirk ne dobijo običajnega 25% popusta. Naročniki Kosmosa, ki želijo namesto navadne bibliofilske izdaje, doplačajo še din 171[—]

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Izkušenci trdijo, da prihaja oznamenilo »slavnosten« od dobrih in obilnih jedi in pijač. Če je to res, zakaj se potem sramujejo in ne imenujejo otroka za njegovim prvim imenom: dobra in obilna pojedina, bogata pojedina, pojedina zastonj. Sodeč po raznih znakih, pa izkušenci nimaj prav — bolj verjetno je namreč, da daje nošenju v usta in miganju s čeljustmi slavnostni pomen — frak. Pri zidarskem jedenju tudi igra harmonika, a ker so jedezji brez fraka, imenujemo to le — likof. Dobrodelni odbori revežem ne prirejajo banketov, nego jih samo brezplačno pogoste. In tako je prav — kaj bi sicer dobrotniki brez revežev, ki jedo zastonj in nimajo fraka. Sicer je res, da se dogaja tudi narobe, in še zelo pogosto, da nakrmijo tudi reveži dobrotnike zastonj. Toda kaj bi tisto. Bon-ton zahteva, da takih stvari ne razglamo preveč na glas; če pa že govorimo o njih, se spodobi, da rečemo olikano: Občina je priredila — in tako dalje. Vsak omikanec namreč ve, da je občina beračija.

Ko so pred leti v Ljubljani odprli Miklošičevo cesto, je takratni župan prestregel s škarjami nekakšen trak in stopil naprej, godba pa za njim. Na koncu ceste je zaval župan v restavracijo »Ljubljanski dvor«, godba pa spet za njim. Tu je bil potem banket. Neki Francoz iz Pariza, to vidi, je dejal: »Če bi pri nas tako odpirali ceste, bi bili potrebni najmanj trije župani v permanentni službi. Godbe bi morale biti motorizirane, pa hrano imeti s seboj, kakor vojaki na orožnih vajah.« — Tako je bila Miklošičeva cesta odprta; prej Ljubljaničani še vedeli niso, da hodijo prav za prav po neodprtih cestih. Ljubljaničani še marsičesa ne vedo.

Do sedaj pozna zgodovina samo enega nergača,

ki je ugovarjal takim pojedinam, češ: »Dobro je bilo res, to moram priznati; toda tisto bi bil lahko plačal vsak sam...« Odgovoril mu je menda sam Aristid, če se ne motim, po čemer sodim, da je od tega že dolgo, da glas tistega pravičnika ne velja več za današnjo dobo. Tisto drugo o nevednem Atenčanu in poštenem Aristidu, ki je prvemu pomagala pri »volitvah«, je pa že v šolskih knjigah, ki so tako samo zaradi skušenj. To povedati je dobro, da se ne bi kateri današnjih Aristidov izdajal za tistega v šolskih knjigah.

O pojedinah še ob drugi priliki. — Pri Slovincih je dal frak oznamenilo družbi, ki se je imela za stržen naroda. Ljudska usta so jo zato krstila za frakarijo. Toda ne, ker bi ta morda res bila gosposka — z gosposkostjo je bila večkrat celo skregana — pač pa zaradi njene odtujenosti resničnemu narodu. Frak je bil preprostem človeku tuj; še več: imel ga je celo za sebi sovražnega. Je globok pomen v tem, da nastopa v narodnih pripovedkah vrag pogosto kot gospod v fraku in cilindru. Spoštovanje pred frakom je bilo le navidezno, dejansko pa je frak vzbujal nezaupanje in previdnosti. Po pravici.

Prevzetna vzvišenost, domišljavo preziranje vsega zunaj svojega kroga, pokroviteljsko občevanje s preprostim človekom je delalo med frakarijo in navadno »sodrgo« globok prepad. Kar je nosilo pečat frakarstva: društvo, prireditve, kar koli, pa najsi je bilo še tako debelo ometano z ljudskostjo, ni moglo zajeti globljih korenin v narodu. Izbrušeni čut preprostega človeka se v taki družbi ni mogel obraniti vtiska zapostavljenosti, ki ga ni mogla zabrisati še tako hlinjena domačnost. Značaj odbijajoče zaključenosti so imela celo mnoga združenja, ki bi že po svojem namenu morala biti vsenarodna.

Frakarija in frakarstvo sta dva pojma. Frakarija je bila nosilec frakarske, to je neljudske miselnosti. Če pravim: je bila, ne mislim, da je danes ni več. Frakarska miselnost ni izumrla, le da si

sedaj natika kmečko kamižolo in delovski suknjič. Nastopa celo v več izmenah, katerih ena je vedno v pripravljenosti za primer, da jo pokličejo.

Je mož blestečega imena, ki grmi po kmečkih shodih in rohni na delavskih zborovanjih, proslavljaajoč delo in žuljave roke — za oglom pa smuka v manikirski salon in polaga prstke na mizo, da mu izlikajo krempeljce. Mogoče si da barvati tudi nohtke na nogah. Da je to storil dr. J. E. Krek le enkrat samkrat, proč bi bilo z njegovo ljudskostjo; zgodovina bi ga bila po pravici obsodila kot sveto-hlinskega hinavca. Prihajajoč na Dunaj on ni sne-mal škornjev in kolarja, nastopal je tu in tam v enaki podobi. Da, besede morajo biti v skladu z dejanji — tudi tistimi za voglom.

Nad frakarijo je stolovala žlahta. Ime je od sorodstvenih, poslovnih in političnih zvez med posameznimi prvaki. Širiti in utrjevati so se začele žlahte posebno z ustanavljanjem denarnih zavodov, počenši v letih sedemdesetih prejšnjega stoletja. Vsak denarni zavod, sleherni večji kraj je imel svojo žlahto s številmimi svaki, zeti in tasti daleč naokrog. Vse žlahte skupaj so tvorile nekaksončni sestav z večjimi in manjšimi planeti in lunami.

Pogoj za sprejem v slovenski prvakarski almanah ni bila gosposkost. V omari je lahko visel namesto fraka hlevski predpasnik. K temu je spadala še zvestoba planeta ali satelita, kakršen položaj je pač zavzemala dotična žlahta na veljaškem nebu. Cvenk je mogel nadomestiti tudi ugleden položaj, na primer sodniško mesto ali odvetništvo brez tekmeča v lastnih vrstah. Samega znanja brez cvenka in položaja veljaška borza ni beležila. Najbolj v čisljih sta bila poln žep in prazna glava, zlasti taka z dvojnim dnom — zaradi boljšega odmeva, kadar je bil potreben močan glas. Zato vidimo v zboru prvakov tiste dobe mnogo hlevarjev in »štongrajtarjev« v kocastih suknjah. Ti so bili najbolj glasni in udarni. Nekateri so imeli celo svoja krdela, zapovedujoč jim glasno in mogočno.